

Pojištění v novém občanském zákoníku

JUDr. Ludvík Bohman

Praha

Smlouvy odvážné

- Závisí-li podle ujednání stran **ne/prospěch** alespoň jedné ze smluvních stran **na nejisté události**, jedná se o smlouvu odvážnou.
- **Pojištění**, sázka, los, hra
- Pro závazky z odvážných smluv se nepoužijí ustanovení o **změně okolností** (§ 1764 až 1766) a **neúměrném zkrácení** (§ 1793 až 1795).

Historie právní úpravy

- 1811 AGBG
 - 501/1917 ř.z.
 - 145/1934 Sb.
 - 189/1950 Sb.
 - 40/1964 Sb.
 - 37/2004 Sb.
 - 89/2012 Sb.
-
- kodex : samostatný zákon = 3 : 4

Úprava pojistné smlouvy patří do:

a) **Zákona o pojistné smlouvě**

(Německo, Rakousko, Francie, Dánsko, Švýcarsko)

b) **Občanského zákoníku**

(Itálie, Quebec, Litva, Rusko)

- Historický kontext?
- Názory odborné právnické obce?
- Co je systematičtější?
- Je pojistné právo samostatný obor práva nebo úzce navazuje na obecné instituty (úprava závazků, náhrada škody, ...)?
- Zásada proporcionality?
- Co je širší veřejnosti přístupnější?

Co je pojistná smlouva?

§ 2758 [Pojistná smlouva]

(1) Pojistnou smlouvou se **pojistitel** zavazuje vůči pojistníkovi **poskytnout jemu nebo třetí osobě pojistné plnění**, nastane-li **nahodilá událost krytá pojištěním** (pojistná událost), a **pojistník** se zavazuje **zaplatit pojistiteli pojistné**.

(2) Není-li pojištění ujednáno na pojistnou dobu kratší než jeden rok, vyžaduje smlouva **písemnou formu**.

Přijal-li pojistník nabídku včasným **zaplacením pojistného**, považuje se **písemná forma** smlouvy za zachovanou.

Uzavření pojistné smlouvy

§ 2759

(1) Neurčí-li se v nabídce, do kdy má být přijata, vyžaduje se její **přijetí do jednoho měsíce ode dne doručení nabídky druhé straně**; je-li však uzavření smlouvy podmíněno lékařskou prohlídkou, vyžaduje se přijetí nabídky do dvou měsíců.

Nabídku pojistitele může pojistník přijmout i **včasným zaplacením pojistného ve výši uvedené v nabídce**.

(2) Považuje-li se odpověď na nabídku za nový návrh, platí, že byl odmítnut, nepřijme-li jej druhá strana do jednoho měsíce ode dne doručení.

§ 2760 [Informace poskytované zájemci a pojistníkovi]

Pojistitel sdělí před uzavřením smlouvy zájemci o pojištění **údaje**, jejichž rozsah a způsob předání stanoví jiný **zákon upravující pojišťovnictví**. To platí i o skutečnostech, k jejichž změně dojde za trvání pojištění.

Pojistný zájem

§ 2761 [Pojem pojistný zájem]

- Pojistný zájem je oprávněná potřeba ochrany před následky pojistné události.
- PZ - podmiňuje vznik a trvání pojištění
- Pojistným zájmem není pouhý psychický, intelektuálně-citový stav pojistníka
- Pojistný zájem musí mít v souladu s § 1722 ObčZ (i) majetkovou hodnotu.
- PZ znamená přání, aby škodné následky pojistné události nenastaly, jakož obava, že hodnota, na níž má zájemce o pojištění (posléze pojistník) zájem, bude pojistnou událostí zničena, zmenšena nebo jinak dotčena.

Prokázání pojistného zájmu

- **Pojistník** má zájem na **vlastním** životě, zdraví a majetku
- Vyvratitelné domněnky:
 - Pojistník má pojistný zájem
 - i na **životě/zdraví jiné osoby**, osvědčí-li zájem podmíněný vztahem k této osobě, ať již vyplývá z příbuzenství nebo je podmíněn prospěchem či výhodou z pokračování jejího života,
 - i na **majetku jiné osoby**, osvědčí-li, že by mu bez jeho existence a uchování hrozila přímá majetková ztráta.
 - **Souhlas pojištěného** k pojištění = prokázání pojistníkovy PZ
- **POJIŠTĚNÝ NEMUSÍ MÍT POJISTNÝ ZÁJEM**

Důsledky absence pojistného zájmu

- **Zájemce nemá PZ + pojistitel ví**
 - PS neplatná
- **Pojistník nemá PZ + pojistitel neví**
 - PS neplatná, pojistitel právo na odměnu („pojistné“) do doby, kdy se dozvěděl.
- **PS platně uzavřena, PZ posléze zanikne**
 - Zánik pojištění, pojistitel má však právo na pojistné až do okamžiku, kdy se dozví.

Pojištění cizího pojistného nebezpečí

- Nahrazuje se pojem „pojistné riziko“ správně pojmem „pojistné nebezpečí“
 - PS ve prospěch pojistníka na pojistné nebezpečí u 3. osoby
 - Pojistník může uplatnit právo na pojistné plnění, pokud prokáže, že pojištěný:
 - **Je seznámen s obsahem PS,**
 - **Je si vědom, že právo na plnění nenabude,**
 - **Souhlasí, aby plnění přijal pojistník**
(je-li pojištěným nikoli plně svéprávný potomek pojistníka-zákonného zástupce, souhlas se nevyžaduje – nejedná-li se o pojištění majetku)
1. Nestane-li se tak v **ujednané době**, resp. **do 3 měs.** Od uzavření PS, pojištění **zaniká uplynutím doby.**
 2. Nastane-li **PU před souhlasem** = právo na plnění má **pojištěný, popř. osoby dle § 2831 (obmyšlený ex lege), je-li PU smrt.**

3. K **postoupení PS pojistníkem** (§ 1895 an.) bez souhlasu pojištěného se **nepřihlíží** (zdánlivé jednání), pokud pojistníkem není zákonný zmocněnec svého pojištěného ne plně svéprávného potomka.

4. **Zemře-li** (zanikne-li) **pojistník** – vstupuje na jeho místo „**pojištěný**“ (*pozn. musí mít pojistný zájem*),

- Pokud však do 30 dnů od smrti/zániku pojistníka písemně oznámí pojistiteli, že na trvání pojištění nemá zájem,
- Pojištění zaniká dnem smrti/zániku pojistníka.
- Kogentní subjektivní lhůta 15 dní ode dne, kdy se pojištěný o svém vstupu dozvěděl (jinak nenastanou účinky prodlení pojištěného).

Pojistná smlouva ve prospěch třetí osoby (§ 2768)

- Třetí osoba může projevit souhlas i později při uplatnění práva na PP
- Právo na PP třetí osoby je podmíněno souhlasem pojištěného po seznámení s PS
- Obecná úprava contractus in favorem tertii § 1767, pro pojištění osob § 2832

Forma jednání týkající se pojištění (§ 2773)

- Tzn. projev vůle vyvolávající právní následek (vznik, změna, zánik práva/povinnosti),
- **Rozlišujeme 3 roviny:**
 - **PS**
 - písemná forma kogentně (viz § 2758),
 - **Jiné právní jednání** týkající se pojištění (např. souhlas pojištěného)
 - písemné, pokud není ujednáno jinak
 - **Oznámení**, resp. jiné úkony
 - nepísemné, pokud není ujednáno jinak
 - Požádá-li však pojistník v písemné formě o sdělení údajů významných pro plnění podle PS, sdělí je pojistitel písemně bez zbytečného odkladu
 - **Výjimky:**
 - krátkodobé pojištění, právní fikce akceptace zaplacením pojistného (viz § 1957)

Pojistka a její náležitosti

- **Není titulem pojištění, je potvrzením o uzavření PS**
 - PS může založit právo předložit pojistku k uplatnění práva na PP
- **Náležitosti**
- **Nebyla-li smlouva uzavřena v písemné formě, uvede pojistitel v pojistce alespoň:**
 - a) číslo smlouvy,
 - b) určení pojistitele a pojistníka,
 - c) určení oprávněné osoby nebo způsobu, jakým bude určena,
 - d) pojistnou událost a pojistné nebezpečí,
 - e) výši pojistného, jeho splatnost a údaj, zda se jedná o pojistné běžné či jednorázové,
 - f) pojistnou dobu,
 - g) případná odchylná ujednání od pojistných podmínek a
 - h) bylo-li při pojištění osob ujednáno, že se oprávněná osoba bude podílet na výnosech pojistitele, pak i způsob výše určení podílu.

- **Je-li smlouva uzavřena v písemné formě**, musí obsahovat údaje uvedené v odstavci 1 a pojistitel uvede v pojistce alespoň
 - a) číslo smlouvy,
 - b) určení pojistitele a pojistníka,
 - c) určení oprávněné osoby nebo způsobu, jakým bude určena,
 - d) pojistnou událost a pojistné nebezpečí a
 - e) pojistnou dobu.

- Při určení osob podle odstavce 1 nebo 2 se uvede jejich jméno nebo jména, adresa bydliště nebo sídla a identifikující údaj. To platí i tehdy, má-li být určen pojištěný.

- K ujednaným odchylkám od § 2775 a 2777 se nepřihlíží

Povinnost k pravdivým sdělením (§ 2788)

- Písemné dotazy pojistitele na skutečnosti významné pro rozhodnutí o ohodnocení pojistného rizika, zda a za jakých podmínek je pojistí
- Povinnost zájemce/pojistníka zodpovědět pravdivě a úplně
- Povinnost zájemce/pojistníka se považuje (fikce) za řádně splněnou, nebylo-li v odpovědi zatajeno nic podstatného.

Upozornění na nesrovnalosti mezi požadavky zájemce a nabízeným pojištěním (§ 2789)

- Povinnost pojistitele upozornit zájemce na nesrovnalosti
- Nutno vzít v úvahu okolnosti a způsob uzavírání PS, jakož i pomoc nezávislého zprostředkovatele zájemci
- Povinnost pojistitele zodpovědět pravdivě a úplně písemné dotazy zájemce na skutečnosti týkající se pojištění

Šetření PU

§ 2796 [Oznámení, jako podnět k zahájení šetření]

- Nastane-li událost, se kterou ten, kdo se pokládá za oprávněnou osobu, spojuje požadavek na pojistné plnění, oznámí to pojistiteli bez zbytečného odkladu, podá mu pravdivé vysvětlení o vzniku a rozsahu následků takové události, o právech třetích osob a o **jakémkoliv vícenásobném pojištění**; současně předloží pojistiteli potřebné doklady a postupuje způsobem ujednaným ve smlouvě.
- Není-li současně pojistníkem nebo pojištěným, mají tyto povinnosti i pojistník a pojištěný.
- Stejně oznámení může učinit **jakákoliv osoba, která má na pojistném plnění právní zájem**.

■ Pojistitel

- **Zahájí šetření** bez zbytečného odkladu
- **Ukončí šetření sdělením jeho výsledků** osobě uplatnivší právo na PP
- na žádost oznamující osoby **zdůvodní výši pojistného plnění, popř. zamítnutí**
- Má právo na **účelně vynaložené náklady** šetření v př. nepravdivých a hrubě zkreslených podstatných údajů o rozsahu PU,
- Má právo na **přiměřenou náhradu**, vyvolá-li pojistník/pojištěný/jiná osoba náklady šetření (popř. jejich zvýšení) porušením svých povinností
- **PP je splatné do 15 dnů** od skončení šetření
- Nelze-li ukončit do 3 měs, **musí sdělit proč nelze** (na žádost i písemně),
- Poskytne přiměřenou **zálohu** (je-li rozumný důvod, může odeprít),

Promlčení

§ 626

- U **práva na pojistné plnění** počne promlčecí lhůta běžet za 1 rok od PU. To platí i v případě, kdy poškozenému vzniklo přímé právo na pojistné plnění vůči pojistiteli, nebo v případě, kdy pojištěný uplatňuje vůči pojistiteli úhradu toho, co poškozenému poskytl při plnění povinnosti nahradit škodu nebo jinou újmu.

§ 629

- Promlčecí lhůta trvá 3 roky.
- Majetkové právo se promlčí nejpozději uplynutím 10 let ode dne, kdy dospělo, ledaže zákon zvláště stanoví jinou promlčecí lhůtu.

§ 635

- Jedná-li se o **životní pojištění**, promlčí se právo na pojistné plnění za **10 let**.

Pojistné (§ 2782)

- Pojistitel má právo na pojistné za **dobu trvání pojištění**.
- Zanikne-li pojištění v důsledku PU, náleží pojistiteli pojistné do konce pojistného období, v němž pojistná událost nastala; v takovém případě náleží pojistiteli jednorázové pojištění celé.
- Vznik práva pojistitele na pojistné
 - dnem ujednaným v PS, není-li
 - dnem uzavření smlouvy
- Není-li ujednáno pojistné období jako časové období, za které se platí běžné pojistné, **považuje se za ujednané pojistné období roční**.
- Právo pojistitele **odečíst od pojistného plnění splatné pohledávky pojistného nebo jiné pohledávky z pojištění** (nikoli „započíst“). Nelze v povinném pojištění.

Přerušeni pojištění (§ 2801)

- Pojištění se přerušuje, nebylo-li pojistné zapláceno; doba přerušeni počne uplynutím dvou měsíců ode dne splatnosti pojistného až **do jeho zaplácení**.
- Doba přerušeni pojištění se započítává do pojistné doby, **jen je-li to výslovně ujednáno**.
- nelze přerušit povinné pojištění. Životní pojištění lze přerušit, jen bylo-li to ujednáno.

■ Odstoupení od pojistné smlouvy (§ 2808)

– **Pojistitel:**

- Porušil-li pojistník/pojištěný úmyslně nebo z nedbalosti povinnost stanovenou v § 2788, prokáže-li, že by po pravdivém a úplném zodpovězení dotazů smlouvu neuzavřel.

– **Pojistník:**

- porušil-li pojistitel povinnost stanovenou v § 2789.

- Právo odstoupit od smlouvy **zaniká**, nevyužije-li je strana do 2 měsíců ode dne, kdy zjistila nebo musela zjistit porušení povinnosti stanovené v **§ 2788**

(tzn. pojistiteli zaniká, pojistníkovi pouze promlčuje?)

- v př. **povinné pojištění**, má **pojistitel** (*neplatí pro pojistníka*) právo od smlouvy odstoupit jen, **pokud to jiný zákon připouští** (§ 2781).

■ Odmítnutí pojistného plnění (§ 2809)

- **Pojistitel** může pojistné plnění odmítnout, byla-li **příčinou** PU skutečnost:
 - o které se dozvěděl až po vzniku PU,
 - kterou při sjednávání pojištění nebo jeho změny nemohl zjistit v důsledku zaviněného porušení povinnosti stanovené v § 2788 a
 - pokud by při znalosti této skutečnosti při uzavírání smlouvy tuto smlouvu **neuzavřel** nebo pokud by ji uzavřel za **jiných podmínek**.
- opuštění zásady „fraus omnia corrumpit“ (při uplatnění práva na PP)

Zánik pojištění

- **Dohoda**
 - upravit způsob vyrovnání, zánik pojištění dnem účinnosti
- **Uplynutím pojistné doby**
- **Nezaplacením pojistného**
 - Zánik marným uplynutím této lhůty.
- **Výpověď** (obligace, nikoli smlouvy)
 - **Pojistitel nebo pojistník může pojištění vypovědět**
 - s 8 denní výpovědní dobou do 2 měsíců ode dne uzavření smlouvy, nebo
 - s měsíční výpovědní dobou do 3 měsíců ode dne oznámení vzniku pojistné události; vypoví-li však pojistitel životní pojištění, nepřihlíží se k tomu.

- **Pojistník může pojištění vypovědět s 8 denní výpovědní dobou**
 - do 2 měsíců ode dne, kdy se dozvěděl, že pojistitel použil při určení výše pojistného nebo pro výpočet pojistného plnění hledisko zakázané v § 2769,
 - do 1 měsíce ode dne, kdy mu bylo doručeno oznámení o převodu pojistného kmene nebo jeho části nebo o přeměně pojistitele, nebo
 - do 1 měsíce ode dne, kdy bylo zveřejněno oznámení, že pojistiteli bylo odňato povolení k provozování pojišťovací činnosti.

- **Výpověď pojištění s běžným pojistným**
 - Zánik ke konci pojistného období;
 - Pokud je doručeno 2. straně později než 6 týdnů před koncem pojistné období, **zaniká pojištění ke konci následujícího pojistného období.**
 - Vypoví-li pojistitel životní pojištění, nepřihlíží se **k výpovědi.**

ZÁVĚR

ÚPRAVA POJIŠTĚNÍ V NOZ = ZÁSADNÍ DOPAD:

- **NA PROVOZNÍ ČINOST POJIŠŤOVEN (třetí změna právního režimu – OZ, ZPS, nový OZ)**
- **NA POJISTNĚ-TECHNICKÉ PRINCIPY (umožňuje zásadní růst nároků na pojistná plnění, nutná odezva v nastavení výše pojistného, limitů plnění, ...).**